

IN NAAM VAN ORANJE

IN
NAAAM
VAN
ORANJE

JAAP VAN DE WAL

WalburgPers

1e druk 2013

2e druk 2014

© 2014 Jaap van de Wal, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Afbeelding omslag: Willem van de Velde (II), *Het kanonschot*, ca. 1680.
Rijksmuseum Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351 zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Redactie en bewerking: Suzanne Loohuis

Omslagontwerp: Jhartho Kempink, Design is Everything, Arnhem

Vormgeving binnenwerk: KM Grafisch Werk, Utrecht

ISBN 978.90.5730.949.6

NUR 342

Voor Mirjam, Daniëlle en Wesley

1

De overmoed die de meeste van zijn vrienden kenmerkte was aan hem niet besteed. Hij stond erom bekend minstens drie keer na te denken voordat hij handelde. Geen respect voor gezag en te weinig manieren waren wel zaken die je hem kon aanwrijven. Daar was hij zelfs trots op. Net als op zijn bij elkaar geraapte scheepsbemanning: allemaal mannen die uit het goede hout gesneden waren. Maar vanochtend had hij een onbezonnen beslissing genomen en het was te laat daar nu nog op terug te komen. Voor meer dan het bij elkaar graaien van wat proviand had hij de kans niet gekregen. Het was nog donker toen ze bij zijn broer in Leiden aanklopten, waar hij die winter was langsgedaan. Ze hadden hem dringend gevraagd de kaart naar Delft te brengen. De tocht kon niet wachten. Met deze informatie uit het vijandelijke kamp konden de watergeuzen hun voordeel doen als het bericht op tijd de kust bereikte. Zo te zien een snelle en eenvoudige manier om zonder al te veel risico's in de winter buit te behalen. *Als het waar blijkt te zijn*, dacht hij.

Het was niet zijn eerste schaatstocht dit jaar, maar zo koud als de laatste dagen was het nog niet geweest. De stevige jas had hem aan boord al vaak tegen weer en wind beschermd en bleek ook dit keer zijn nut te bewijzen. Gelukkig was hij de afgelopen uren bijna niemand tegengekomen, maar hij was er niet gerust op terwijl hij zich in de koude wind vooruit werkte.

Tussen zijn samengeknepen wimpers door kon hij de kerktorens van Delft in de verte zien. Hij had pijn in zijn voeten, pijn in zijn benen en pijn in zijn kop, maar bleef aanzetten om geen vaart te verliezen. De doek voor zijn gezicht trok hij nog maar eens hoog op tot vlak onder zijn ogen.

Het was te doen als je maar doorzette. Hij zou nog voor het donker aankomen, schatte hij. Vlak voor zich uit zag hij alleen maar ijs, dat naarmate het begon te schemeren een blauwachtige gloed kreeg. Het riet langs de oever was zo stijf bevroren dat het eenvoudig de kans niet kreeg om in elkaar te zakken en te vergaan. Het zoefde voorbij in zijn ooghoeken en leek onderwijl geluid te maken, een fluitende ondertoon die werd onderbroken door de ijzers onder zijn voeten die scherp over het ijs krasten als hij afzette voor de volgende lange klap. Het ijs raasde onder hem door.

Als kleine jongen had hij veel geschaatst. Eerst met zijn vader, die oorspronkelijk uit Leiden kwam en altijd honderduit over de geschiedenis van de streek praatte. Zijn familie had altijd op en aan de rivier geleefd. Hij vermoede zo aan zijn naam te zijn gekomen: Jack van Rijn, zoon van Jack van Rijn. Waar die voornaam vandaan kwam was nooit besproken. Wel wist hij dat zijn vader in zijn jeugd veel met zijn grootvader op Engeland had gevaren. Misschien was hij gewoon naar een vriend vernoemd. Hij nam zich voor het Oude Jack eens te vragen als hij hem dit voorjaar weer zou zien.

Zijn voeten begonnen intussen akelig pijn te doen. Misschien had hij de ijzers toch te strak ondergebonden. *Nog even doorzetten*, dacht hij. De schemer ging langzaam over in de avond. Hij gleed een klein watertje over om binnendoor te steken en remde hard voor de kade aan de rand van Delft. Eerst beslissen hoe hij het laatste stuk wilde afleggen. Vanaf hier waren de elementen niet langer tegen hem, maar dat kon wellicht niet gezegd worden van de mensen. Hij besloot het erop te wagen en in plaats van te lopen nog een stuk de stad in te schaatsen. Hij schoot over het smalle kanaal dat naar de markt leidde en moest af en toe diep hurken om onder de bruggetjes door te glijden die zijn weg versperden. Op de kade liepen wat voorbijgangers die in het donker trachtten uit te vinden of hij een bekende was. Nergens zag hij iets wat tot problemen zou kunnen leiden. Hij besloot de rijzige Oude Kerk te passeren. Het stenen poortgewelf werd flauw verlicht door twee lantaarns: geen veilige plek om de tocht te beëindigen. Enkele honderden meters verderop, bij een boogbruggetje, klom hij de kade op. Weer zag hij niets verdachts. Het was stil op de kade. Zijn reisdoel zag hij inmiddels liggen: het kerkhof bevond zich tussen de Oude Kerk en een herberg. Hij trok zich terug in een steegje tussen twee huizen en ging op een muurtje in de sneeuw zitten

om het bindsel rond zijn ijzers los te wikkelen. Hij liet zijn voeten even bungelen om zijn bloed de kans te geven ook het laatste stukje van zijn lichaam te bereiken. Onderwijl pakte hij zijn ijzers in zijn ransel. Hij wipte van het muurtje, fatsoeneerde zijn wijde broek en trok zijn donkere jas recht. Tussen zijn riem stak een mes. Zijn pistool liet hij verborgen in zijn ransel. Hij hoopte geen van beide nodig te hebben, maar kon uitdelen als het moest.

Het was volkomen stil om hem heen en de kust leek veilig genoeg om te gaan kijken of hij zijn contactpersoon kon vinden. Hij stapte voorzichtig de steeg uit, de kade op, en begon langzaam terug te lopen in de richting van de Oude Kerk. Het bleef hem altijd weer verbazen hoe mooi de kerk, die dreigend naar de gracht leunde, er 's avonds uitzag. Langzaam maar zeker slenterde hij dichterbij. Hij begon zich zorgen te maken toen hij ter hoogte van het kerkhof nog geen enkel teken had gekregen. Hij zag nog steeds niemand op de kade of voor de kerk en ook aan de overzijde bij het klooster was alles stil. Meestal sprak Coen Janszoon hem aan als hij de kerk naderde. Hij was de contactpersoon tussen de wal en de verschillende geuzenschepen. Een groot deel van hun handel liep via hem en dat had de sluwe koopman de laatste jaren geen windeieren gelegd.

Jack voelde wel dat buiten wachten de voorkeur verdiende, maar de warme haard die hij door het raam van de herberg heen zag flakkeren trok hem na de ijzige tocht onontkoombaar naar binnen. De platgetrapte sneeuw voor de ingang was glad en hij schuifelde voet voor voet tot de drempel om daarna nog eens diep adem te halen en het erop te wagen. De deur openzwaaiend zag het er meteen al naar uit dat hij de fout maakte die hij tot elke prijs had willen vermijden. In de gelagkamer zat een tiental bewapende mannen aan de grote tafel. Hij klopte beheerst de laatste sneeuw van zijn jas. Tegelijkertijd keek hij rustig rond en probeerde de situatie te overzien. De mannen waren gelukkig druk in gesprek en de meesten namen hem alleen even kort in zich op. Ze zagen eruit als getrainde soldaten, maar droegen geen van allen een uniform. Wel wapens in de riem en op tafel. Het leken gelukkig wel Hollanders te zijn. Tussen de mannen zag hij een bekende: Coen. Hij probeerde oogcontact te vermijden en liep naar de toog om de waard naar zijn beste bier te vragen en als het kon een schep van zijn gestampte pot erbij. Hij had de koopman zoals altijd buiten verwacht en dit beviel hem niks, maar met dit dikke ijs op de grachten kon de haard hem net als Jack naar binnen hebben getrokken. Het feit

dat hij met de soldaten in gesprek was verontruste hem veel meer. De afspraak was tot nu toe altijd geweest dat ze hun zaken geheim hielden.

Zijn hart klopte in zijn keel toen Coen en twee van de mannen opstonden en naar hem toe liepen. 'Wat doe je hier man? Waarom ben je binnengekomen? Ik wilde net gaan kijken waar je bleef.' Coen vuurde de vragen op hem af voordat hij er zelf een kon stellen, maar hij besloot niet weg te kruipen. 'Ik zag buiten geen mens en ben al de hele dag op de been. Binnen leek het me warmer dan buiten.' Jack keek hem zonder te knippen aan en liet de mannen merken dat hij voorlopig nog niet onder de indruk was van hun aanwezigheid. 'Maar zeg eens Coen. Wie zijn je nieuwe vrienden?' De koopman reageerde niet op zijn cynisme. 'Dat vertel ik zo. Ik wil eerst weten of je geen ongenode gasten hebt meegebracht.' Jack antwoordde: 'Het lijkt me sterk dat ik gevolgd word of dat iemand weet dat ik hier ben.' Hij pauzeerde even om dan venijnig te vervolgen: 'Behalve dan die groep kerels die jij blijkbaar hebt uitgenodigd.' Coen reageerde nu verontschuldigend en zei zacht: 'We durven nergens meer op te vertrouwen, Jack. En de kaart die jij bij je hebt is veel te belangrijk.'

'Belangrijk voor wat, beste vriend?' Jack keek opnieuw naar de groep soldaten, die vooralsnog aan de gelagtafel bleven zitten. 'Ik zal niet ontkennen dat het interessant is om te weten waar een Spaans schip is afge-meerd, maar zo uitzonderlijk is het nu ook weer niet.' Coen begon nu te fluisteren: 'Die ligging niet, maar het schip wel.' Jack vervolgde bedachtzaam op dezelfde toon: 'Blijkbaar, want dit is de eerste keer dat ik in Delft word verwelkomd door een ontvangstcomité. Dus nogmaals, wat doen die lui hier?'

Coen liet zijn stem een octaaf zakken: 'Die zijn hier om jou te beschermen, lamzak. Het zijn mannen van Lumey.' Door zijn verbazing vergat Jack om te fluisteren: 'Lumey? Wat doet die in Delft?' De koopman gebaarde hem om op zijn woorden te letten. 'Hij is hier niet zelf. Hij heeft opdracht gegeven je hier op te wachten. De kaart die je bij je draagt mag niet verloren gaan.'

Coens verhaal beviel Jack niets. Toe nu toe waren ze altijd voorzichtig te werk gegaan. Iedere afspraak waren ze op een ander adres in Delft te gast geweest. De keren dat hij boodschapper speelde voor de vrienden van zijn broer werd er nooit ruchtbaarheid aan de ontmoetingen gegeven en informatie werd in stilte doorgespeeld. Dit keer zat er ineens een groep soldaten van Lumey op hem te wachten. Deze lui wilden iets van hem en daar ging

hij snel achter komen. ‘Nog maar eens Coen, wat doen de mannen van Lumey in Delft? Wij hebben geen hulp nodig bij het beroven van het zoveelste Spaanse schip! En al zeker niet van de Overste Langnagel.’ De bijnaam, die Lumey dankte aan de eed zijn nagels niet meer te knippen totdat hij wraak zou hebben genomen voor de jacht op Brederode, was eruit voordat hij er erg in had, maar de soldaten leek het niks te kunnen schelen.

‘Nee, dit is meer,’ zei Coen zonder op de belediging te reageren. ‘Veel meer. Ergens tussen Brielle en Rotterdam schijnt een maand geleden een Spaans schip voor anker te zijn gegaan.’ Jacks interesse werd langzaam gewekt. ‘Schatten aan boord?’ Hij vroeg het glimlachend. ‘Nee, dat niet, tenminste, niet dat ik weet. Dat zou trouwens wel een aardige extra zijn.’ Hij zag het geld glimmen in Coens ogen, maar liet zich niet van de wijs brengen. ‘Man, vertel nou eens waarom het zo boeiend is dat er een Spaans schip in de buurt van Rotterdam ligt en waarom jullie die informatie met zijn tieners zijn komen halen.’

‘Omdat het niet zomaar een schip is, Jack. Het is een zwaarbewapend galjoen en het ligt zo vast als een huis in een baai achter de eilanden. De Spanjaarden proberen het al drie weken stil te houden en jij moet ernaartoe voordat de dooi inzet.’

‘Ik? Onze groep? Wij werken op zee. Niet in het binnenland. Wij hebben daar niks te zoeken.’

‘Jouw groep moet het doen,’ drong Coen aan. ‘Jouw mannen hebben het lef en jij weet de weg. Je bent daar wel honderd keer langs gevaren. Als iemand het kan dan ben jij het.’

Jack begon nu pas te begrijpen waarom juist hij de boodschap naar Delft had moeten brengen. ‘Mijn groep moet wat doen? Zwaarbewapende Spaanse galjoenen proberen we altijd te mijden als de pest. Als het jou om het even is dan ga ik dat schip liever niet van dichtbij bekijken.’ Coen gaf niet op: ‘Het is niet de bedoeling dat je het gaat bekijken. We moeten het aanvallen en in handen krijgen.’

Jack bleef op zijn hoede. Dit beviel hem niks. ‘En jij gaat me nu vast uitleggen waarom we een Spaans oorlogsschip gaan aanvallen. Wat is er aan boord?’

‘Niks, dat is het hem juist. De meeste bemanning is van boord en de voorraden ook.’

Jack kon het niet laten hem gelijk weer te onderbreken. ‘Dan begrijp ik al helemaal niet wat we er te zoeken hebben. Als er geen buit te halen

valt, dan is het niks voor mijn mannen en mij. Laten we ons tot de vrachtschepen beperken, dan is de buit groter en het risico kleiner. We zeilen sneller en beter en voordat ze van de schrik zijn bekomen, zijn wij meestal alweer verdwenen. Een Spaans galjoen aanvallen waar niks te halen valt lijkt het me niet het slimste wat we deze winter kunnen doen. En ook als er wel wat te halen valt twijfel ik.'

Coen begon nu nog zachter te fluisteren: 'Lumey wil geen buit,' siste hij. 'Hij wil het schip!'

De leider van de groep soldaten kwam langzaam overeind en liep naar hen toe. Hij had zich niet met het gesprek tussen Jack en Coen bemoeid, maar het wel met belangstelling gevolgd. Hij torende gemakkelijk een kop boven de mannen uit en stelde zich aan Jack voor als Jan Cornelisz, een van de ondercommandanten van de wacht van Lumey. De reus bevestigde met zijn woorden het gesprek tussen Jack en Coen en probeerde hem er na een korte uitleg direct van te overtuigen dat het gewaagde plan van Lumey het proberen waard was.

'Waarom is dat schip verdomme zo belangrijk, meneer de ondercommandant?' De reus antwoordde doodgemoedereerd: 'Dat begrijp ik ook niet helemaal, Van Rijn, maar ik kan je vertellen wat ik vermoed en daarmee zal je het moeten doen, of je het nu leuk vindt of niet.'

Lumey, de graaf van der Marck, probeerde al tijden om de watergeuzen over te halen een vloot te vormen. De vrijbuiters waren op zee net zo machtig geworden als de Spanjaarden. Handelaren durfden zich alleen nog met een escorte op zee te wagen – iets wat de koning nooit voor mogelijk had gehouden. Ook mannen als Lumey waren de laatste jaren stilaan belangrijker en machtiger geworden. Op het land regeerde de Spaanse koning Filips als vanouds, maar de aanhang van Lumey groeide gestaag, wat vooral te danken was aan de wreedheden die de Spanjaarden begingen in hun niet-aflatende jacht op de calvinisten. Willem van Oranje had geprobeerd om de koning te weerstaan en zijn huurlingen hadden de hertog van Alvarez bij Heiligerlee een gevoelige nederlaag bezorgd. Het was echter bij dit eenmalige succes gebleven en Lumey had duidelijk en meermaals laten merken het niet eens te zijn met het gebrek aan daadkracht van De Zwijger en zijn admiraals. Dit wilde echter niet zeggen dat de watergeuzen Lumey gehoorzaamden. De Kaapvaarders hadden allemaal hun eigen ideeën, en Jack ook. Ze vochten eigenlijk alleen voor buit. Cornelisz ging rustig verder:

‘Tot nu toe heeft niemand genoeg lef gehad om de werkelijke leiding over de geuzenvloot te nemen. Ik heb het vermoeden dat Lumey het binnenkort wil gaan proberen, maar dan zal hij wel een daad moeten stellen en het bezit van een Spaans galjoen lijkt zo’n daad.’

‘Wat worden wij er wijzer van?’ vroeg Jack. Cornelisz keek hem berustend aan. ‘Ik had niet anders verwacht dan dat je die vraag zou stellen, maar ik weet het gewoon niet. Ik kan jullie niets garanderen.’ Jack begon de eerlijkheid van de ondercommandant te waarderen. De inname van het galjoen moest blijkbaar een voor hem verborgen doel dienen en het was duidelijk dat hij dit doel vanavond niet te horen zou krijgen. Jack besloot akkoord te gaan met de opdracht onder de voorwaarde dat zijn mannen het daarmee eens zouden zijn. Veel keus leek hij door de omstandigheden toch niet te hebben en het gevoel dat een weigering hem duur kon komen te staan wist hij niet af te schudden. In feite was het schip de buit en hij zou altijd kunnen eisen dat Lumey het van hen moest kopen. ‘Goed dan.’ Jack kwam naar voren en stak zijn hand uit naar Cornelisz. ‘Als mijn mannen erachter staan doen we mee. Als we het schip in handen weten te krijgen, dan mag iemand ons komen uitleggen wat verder de bedoeling is. Mocht die uitleg ons bevallen, dan zien we verder. Zo niet, dan blijft het schip van ons. Mijn mannen gaan hun leven in ieder geval niet voor niks wagen en als het erop aankomt verkoop ik de prijs zonder aarzelen in Engeland. Of Lumey dat nou leuk vindt of niet.’ Zijn trots was een tweede reden om aan het verhaal mee te willen doen. Jacks vrienden noemden hem de laatste jaren wel eens schertsend de kapitein van de watergeuzen. Niet dat hij dat belangrijk vond, maar het zou wel een afgang zijn als een ander een dergelijk kunststukje voor Rotterdam zou flikken terwijl hij en zijn mannen met hun voeten omhoog bij de haard lagen.

Cornelisz schudde Jacks hand en zei: ‘Met je voorbehoud kan ik leven Jack van Rijn, maar ik ga ervan uit dat we elkaar vanaf nu wel steunen.’ Hij keek hem recht in de ogen. ‘Zo zit ik in elkaar. En ik denk jij ook. Ik beloof dat ik je vertrouwen niet zal beschamen en ga ervan uit dat dit wederzijds is. Vanaf nu werken we samen. Kom, we gaan. We slapen aan de oostkant van de stad, vlakbij het Kruithuis. Morgenochtend vertrekken we naar Rotterdam.’ De mannen van Lumey verlieten de herberg. Coen en Jack volgden op enige afstand. Het sneeuwde nog steeds. De wandeling eindigde voor een stal aan de rand van de stad. Jack stapte snel naar binnen.